

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: حسابداری

عنوان:

بررسی موانع استقرار بودجه ریزی عملیاتی در سازمان

امور مالیاتی کشور

استاد راهنما:

دکتر زهرا پور زمانی

استاد مشاور:

دکتر آزیتا جهانشاد

پژوهشگر:

محسن صدرمغانی

تابستان 92

تقدیم به:

همسر باگذشت و مهربانم

،

پدر و مادر بزرگوارم

و

فرزند دلبندم

تشکر و قدردانی:

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که هستی ام بخشید و مرا به طریق علم و دانش رهنمود ساخت ، به هم نشینی رهروان علم و دانش مفتخر نمود، و خوشه چینی از خرمن دانش را روزیم ساخت. گذر از این راه و فائق آمدن بر مشکلات و دشواریها ممکن نبود، مگر به لطف خداوند و مهربانی آنانی که از وجودشان بهره مند بوده ام. لذا بر خود واجب می دانم سپاس گذار تمام عزیزانی باشم که در این مرحله با بزرگواری و مهربانی یاری ام نموده اند.

از استاد راهنمای محترم، سرکار خانم دکتر زهرا پور زمانی به خاطر تمام زحماتی که در انجام پایان نامه متحمل شده اند کمال تشکر را دارم. همچنین مراتب سپاس و قدردانی خود را از اساتید محترم، سرکار خانم دکتر آزیتا جهاننهاد که رحمت مشاوره این پایان نامه را بر عهده داشتند ، و سرکار خانم دکتر زهرا لشکری که داوری پایان نامه را بر عهده داشتند ، و از کلیه اساتیدی که در طول دوره کارشناسی ارشد به نحوی اینجانب را در امر یادگیری خ صوصاً " پژوهش ، تدوین و اتمام پایان نامه یاری رسانده اند، اعلام می دارم.

اینجانب..... دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته

به شماره دانشجویی..... در رشته..... که در تاریخ.....

از پایان نامه خود تحت عنوان :

با کسب نمره..... و درجه..... دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

- 1- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام .
- 2- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .
- 3- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .
- 4- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ: 1392/4/31

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای

محسن صدرمغانی

از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

17/50 بحروف هفده و پنجاه صدم

و با درجه

مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	-----
مقدمه	-----
فصل اول: کلیات پژوهش	
1-1 بیان مسئله	-----
2-1 اهمیت و ضرورت پژوهش	-----
3-1 اهداف پژوهش	-----
4-1 فرضیه های پژوهش	-----
فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق	
1-2 مقدمه	-----
2-2 سیر تکوین بودجه	-----
1-2-2 بودجه به عنوان ابزار کنترل	-----
2-2-2 بودجه به عنوان ابزار مدیریت مالی	-----
3-2-2 بودجه به عنوان ابزار برنامه ریزی	-----
4-2-2 بودجه به عنوان ابزار راهبردی (استراتژیک)	-----
3-2 انواع بودجه ریزی	-----
1-3-2 بودجه ریزی متداول (سنتی)	-----
2-3-2 بودجه ریزی افزایشی	-----

----- 3-3-2 بودجه برنامه ای

----- 4-3-2 بودجه بندی بر مبنای صفر

----- 4-2 نظام طرح ریزی - برنامه ریزی - بودجه بندی (نظام بودجه بندی طرح و برنامه):

----- 5-2 بودجه ریزی عملیاتی

----- 1-5-2 تعاریف بودجه ریزی عملیاتی

----- 2-5-2 تفاوت بودجه ریزی عملیاتی با بودجه ریزی سنتی (متداول) و برنامه ای

----- 6-2 چارچوب نظری تحقیق

----- 7-2 موانع استقرار و اجرای مناسب بودجه ریزی عملیاتی

----- 8-2 سیر ایجاد قانون محاسبات عمومی

----- 9-2 سیر ایجاد بودجه و بودجه ریزی

----- 10-2 مسیر و خاستگاه بودجه ریزی عملیاتی

----- 11-2 اهداف و مزایای بودجه ریزی عملیاتی

----- 12-2 چالشهای بودجه ریزی عملیاتی

----- 13-2 الزامات بودجه ریزی عملیاتی در ایران

----- 14-2 عناصر و مولفه های استقرار نظام بودجه ریزی عملیاتی

----- 15-2 ارائه مدل مفهومی بر گرفته از تحقیقات گذشته

----- 16-2 سازمان امور مالیاتی

-----1-16-2 قوانین و مقررات مالیاتی-----

-----2-16-2 فرآیندهای مالیاتی-----

-----3-16-2 منابع انسانی-----

-----4-16-2 مؤدیان مالیاتی-----

-----17-2 مروری بر پیشینه تحقیق-----

فصل سوم : روش اجرایی تحقیق

-----1-3 مقدمه-----

-----2-3 روش تحقیق-----

-----3-3 فرضیه های تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه)-----

-----4-3 متغیرهای پژوهش-----

-----5-3 جامعه آماری-----

-----6-3 حجم نمونه-----

-----7-3 روش نمونه گیری-----

-----8-3 روش ها و ابزار گردآوری اطلاعات-----

-----1-8-3 روش کتابخانه ای، مطالعه اسناد و مدارک-----

-----2-8-3 پرسشنامه-----

-----9-3 روائی پرسش نامه-----

-----10-3 پایائی پرسش نامه-----

11-3 روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

1-4 مقدمه

2-4 آمار توصیفی

1-2-4 جنسیت

2-2-4 سن

3-2-4 تحصیلات

4-2-4 پست سازمانی

5-2-4 متغیرهای تحقیق

3-4 آمار استنباطی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

1-5 مقدمه

2-5 نتیجه‌گیری

1-2-5 نتایج توصیفی

2-2-5 نتایج استنباطی

3-5 پیشنهادات

1-3-5 پیشنهادات حاصل از پژوهش

----- 2-3-5 پیشنهادات برای تحقیقات آتی

----- فهرست منابع و ماخذ

----- چکیده انگلیسی

فهرست جدول ها

عنوان

صفحه

----- 1-3 جدول متغیره ای تحقیق

----- 2-3 جدول حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان

----- 3-3 جدول ضرایب آلفای کرونباخ برای متغیر های پژوهش

----- 1-4 جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

----- 2-4 جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

----- 3-4 جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات

----- 4-4 جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب پست سازمانی

----- 5-4 جدول شاخص های توصیفی متغیر های پژوهش

--

----- 6-4 جدول آزمون ناپارامتریک خی دو به منظور آزمون فرضیات پژوهش

--

----- 1-5 جدول خلاصه نتایج پژوهش

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
-----	1-4 نمودار فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت
-----	2-4 نمودار فراوانی پاسخگویان برحسب سن
-----	3-4 نمودار فراوانی پاسخگویان برحسب تحصیلات
-----	4-4 نمودار فراوانی پاسخگویان برحسب پست سازمانی

چکیده

بودجه ریزی عملیاتی با تمام مزایایی که دارد، نیازمند اقداماتی بیچشمه برای بهره‌سازی صحیح آن است. با توجه به اهمیت بودجه ریزی در سازمان‌ها، لازم است که در تهیه و تنظیم بودجه نهایت دقت به عمل آید تا از حذف و مبالغه شدن منابع جلوگیری شود و همچنین بودجه ریزی از کلوایی و اثربخشی لازم نفع برخوردار باشد.

هدف پژوهش حاضر بررسی موانع استقرار بودجه ریزی عملیاتی در سازمان امور مالیاتی کشور بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل سازمان مرکزی امور مالیاتی کشور (معاونان، مدیران و کارشناسان بودجه سازمان) می‌باشد.

فرضیه‌های اصلی پژوهش بر مبنای سه عامل توانایی، اختیار و پذیرش صورت زیر می‌باشد:

فرضیه اصلی 1: سازمان امور مالیاتی کشور ایران توانایی لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد.

فرضیه اصلی 2: سازمان امور مالیاتی کشور ایران اختیارات لازم برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی را دارد.

فرضیه اصلی 3: در سازمان امور مالیاتی کشور ایران، پذیرش لازم در رابطه با اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی وجود دارد.

حجم جامعه آماری 312 نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع تصادفی ساده می‌باشد. بر اساس جدول کرجسی و مورگان حجم نمونه 172 نفر محاسبه شده است. از پرسشنامه

بررسی موانع استقرار بودجه ریزی عملی در سازمان امور مالی کشور به منظور جمع آوری اطلاعات استفاده گردید. این پرسشنامه شامل سه شاخص توانایی، اختیار و پذیرش می باشد. با توجه به اینکه داده ها نرمال بودند از آزمون تی تک نمونه ای به منظور تحلیل نتایج استفاده گردید.

نتایج فرضیه اصلی اول و فرضیات فرعی مرتبط با آن نشان داد که سازمان امور مالیاتی کشور ایران توانایی به طور کلی و توانایی ارزیابی، نیروی انسانی و توانایی فنی لازم برای اجرای بودجه ریزی عملیاتی را ندارد. نتایج فرضیه اصلی دوم و فرضیات فرعی مرتبط با آن نشان داد که سازمان امور مالیاتی کشور ایران اختیارات به طور کلی و اختیارات قانونی، اختیار رویه ای و اختیار سازمانی لازم برای اجرای بودجه ریزی عملیاتی را ندارد. نهایتاً نتایج فرضیه اصلی سوم و فرضیات فرعی مرتبط با آن نشان داد سازمان امور مالیاتی کشور ایران پذیرش به طور کلی و پذیرش سیاسی، مدیریتی و انگیزشی لازم برای اجرای بودجه ریزی عملیاتی را ندارد.

کلمات کلیدی: موانع بودجه ریزی عملیاتی، توانایی، پذیرش، اختیارات، سازمان امور مالیاتی

مقدمه:

تحولات و پیچیدگیهای عصر حاضر نیاز دولتها را جهت اعمال تدابیری منطقی به خصوص اقدام به برنامه ریزی صحیح، تصمیم گیری و مدیریت علمی و ایجاد هماهنگی در امور مربوط به نیازمندیهای جوامع مطرح ساخته است. استفاده از روشهای نوین بودجه بندی علاوه بر این که از کندی کار دستگاههای دولتی و اسراف اموال عمومی جلوگیری می کند، در پیشبرد مقاصد اجتماعی و اقتصادی نیز بسیار مؤثر بوده و دولت ها از این طریق می توانند منابع ملی را به نحو عادلانه و مطلوب در بین اهداف مطلوب جامعه توزیع می نمایند (نوروش، 1383).

بودجه¹ شاهرگ حیاتی دولت است، زیرا دولت تمام فعالیتهای مالی خود اعم از کسب درآمد و پرداخت هزینه ها برای اجرای برنامه های متعدد و متنوع خود را در چهارچوب قانون بودجه انجام می دهد بنابراین بودجه آینه تمام نمای همه برنامه ها و فعالیتهای دولت بوده و نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصاد ملی ایفا می نماید (جویس²، 1999).

روند متداول بودجه ریزی³ در کشور، اطلاعات کافی در خصوص نتایج هزینه کرد اعتبارات و میزان اثربخشی و کارایی برنامه به دست نمی دهد و همچنین دارای افق برنامه ریزی کوتاه مدت بوده و محدودیت اقتدار مدیریت در کنترل هزینه ها و نظارت بر اجرای هر واحد را موجب می شود. از آنجا که در سیستم بودجه ریزی سنتی عوامل مهمی چون اثربخشی⁴، کارایی⁵، صرفه جویی و بازدهی درقبال صرف منابع نادیده گرفته می شوند لذا از منابع بدرستی استفاده نشده و حتی به هدر می روند. از طرفی افزایش یا کاهش بودجه دستگاه ها تابع تصمیمات سیاسی و اعمال نفوذ اشخاص و قدرت چانه زنی آنها بوده و میزان پاسخگویی مدیران و سنجش میزان مسئولیت پذیری آنان کمرنگ می باشد. علاوه بر این در کشور ما بودجه با مسائل اقتصاد کلان مانند رشد اقتصادی، بیکاری، اشتغال

¹ - Budget

² - Joice, P

³ - Budgeting

⁴ - Effectivness

⁵ - Eficiacy

وتورم و بطور کلی رونق ورکود اقتصادی در ارتباط است و از سوی دیگر در اکثر سالها با ک سری بودجه
مواجهه است (فرزیب، 1381)

فصل اول:

کلیات پژوهش

1-1- بیان مسئله:

نظام بودجه بندی به عنوان یکی از ابزار مهم و حیاتی برای برنامه ریزی عملی و فعالیت و فعالیت های دولت و اجزاء آن (شامل سازمان های مختلف) در جهت رشد و توسعه و دستیابی به اهداف مورد نظر می باشد. بودجه نمایانگر همه برنامه ها و فعالیت های دولت بوده و نقش بسزای مهم و حیاتی در توسعه اقتصاد ایفا می کند. با توسعه وظایف دولت و افزایش سریع هزینه های دولتی و پیوند آن با وضعیت عمومی اقتصاد کشور، کنترل مخارج اهمیت خود را از دست داد و نظریه به بود در سیستم های برنامه ریزی، کنترل و مدیته منابع بخش عمومی مطرح شد تا تصمیم گیرندگان را قادر سازد دینی و سرچشمی پیدا کرده و اطلاعات و سرچشمی در مورد نتایج عملکردها و هزینه های اجرای فعالیت ها داشته باشند (باباجانی و رسولی، 1390). یکی از ابزارهای مهم و مؤثر در این زمینه استفاده از نظام بودجه ریزی عملی می باشد.

یکی از اصلاحات اخیر در نظام بودجه ای کشور حرکت به سمت بودجه عملیاتی می باشد. بودجه بندی عملیاتی به فعالیتهایی اطلاق می گردد که مدیران برای کسب رضایت مشتریان و در عین حال کنترل و کاهش بهای تمام شده انجام می دهند. بودجه بندی عملیاتی برای سازمانها فراتر از ان دازه گیری و گزارشگری بهای تمام شده تولیدات و خدمات است و در واقع یک فلسفه، یک شیوه برخورد و یک مجموعه از تکنیکها برای ایجاد ارزش بیشتر با بهای تمام شده کمتر را در بر می گیرد. امروزه برای حفظ بقای سازمان در دنیای رقابتی، بودجه بندی عملیاتی یک ضرورت است (نوروش، 1383). بودجه عملیاتی یکی از راهکارهای رایج در استانداردسازی فعالیت های دولت، افزایش